

Bérczessy Lajos

A művészet nagy álmodója

Száz éve halt meg Feszty Árpád

(Ógyalla – 1856. XII. 21., Lovrana – 1914. V. 31.)

A halálévforduló centenáriumán nagy csend volt. Fájdalmas csend. Sehoh a honi médiumokban nem jelent meg írás, szó, kép Feszty Árpádról –méltánytalanul.

Miért e hallgatás?

Más nemzetek talán ünnepekkel emlékeztek volna nagy fiukról... Itthon a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár évfordulói között írtak róla, tömör, összefoglaló méltatást.

*

A Felvidéken a Szlovákiai Magyar televíziós Hírportál számolt be részletesen az ottani rendezvényekről. Némi szemelvény az eseményekről:

Révkomáromban, a Duna Menti Múzeum, a Nyitrai Kerületi Önkormányzat és a Jókai Közművelődési Egyesület szervezésében kiállítás és emlékműsor tisztelgett az ógyallai származású festőművész halálának évfordulóján.

A Kultúrpalota dísztermében *A bánhidai csata* című híres Feszty mű látható.

Az ünnepségen megjelent Csütörtöky József múzeumigazgató, Morován Zsolt, a pozsonyi magyar nagykövetség konzulja, Görbe Márk budapesti művészettörténész, E. Csorba Csilla a Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatója és Lovász Károly Ógyalla alpolgármestere.

A Szülőváros képviselőjében az alpolgármester köszöntőjében kiemelte, hogy a különleges tehetséggel megáldott Feszty Árpád életútja főként azért lehet példaértékű jelenkorunk felvidéki magyarjai számára, mert ő ugyan a nagyvilágban gyarapította

Feszty-portré – Kozmata Ferenc műtermében

ismereteit, szerzett a művészeti tapasztalatokat, ám mindig visszajött, visszavágyott – hazatért szülőföldjére, és a Feszty-család ógyallai sírboltjában lelt végső nyugalomra.

A Feszty-család nevében Feszty Zsolt, a festőművész Béla fivérének, hajdani országgyűlési képviselőnek dédunokája idézte a múltat, amikor a német származású, a környezete által „németesen” csak *Vesztli* bácsinak becézett Rehrenbeck Szilveszter *Fesztyre* magyarosította vezetéknévét.

Felnézve a magyar nemzetre és bizonyítva hazafias érzelmeit, identitást váltott és nejevel, Linzmayer Jozefával együtt hat fiát és két lányát nagyszerű hazafinak nevelte. A visszaemlékezés során az is elhangzott, hogy az ógyallai Fesztyekről gyermekkoruktól kezdve a családról könyvet is író *Feszty Istvánnak* (e sorok írójának is személyes ismerőse volt), Zsolt nagypjának köszönhetően, alaposan megismerkedhettek úgy Feszty Árpád, mint testvérei életútjával, érdemeivel. Közülük Adolf és Gyula neves építésszé, Lajos az Esterházy grófok jószágkormányozójává, Béla pedig országgyűlési képviselővé vált.

Majd Görbe Márk művészettörténész „Feszty Árpád élete és művészete” címmel tartott vetített képes előadást. Kiemelte a művész számára fiatalon hírnevet hozó *Golgota*, valamint a Komárom és Bihar megye számára festett *A bánhidai csata* és a *Zsolt vezér eljegyzése* című műveket. Legjelentősebb munkája, a millenárisra festett *A magyarok bejövetele* (közismert nevén a *Feszty körkép*) című monumentális alkotás.

Számos sikeres képe között a *Krisztus temetése* című triptichonja váltott ki még nagy elismerést.

A centenárium alkalmából Ógyalla város a Duna Menti Múzeummal közösen, magyar és szlovák nyelven is megjelentette a *Feszty Árpád 1856 – 1914* című, Görbe Márk nevével fémjelzett kisonográfiaát.

A június 27-i zárórendezvényen a városi képviselőtestület kultúrműsorral egybekötött ünnepi ülésén, in memoriam *Pro Urbe* – díjjal jutalmazta a város jeles szülöttét, Feszty Árpádot.

Ennyit a „külföldről”, a hazaszeretetről, a jeles, nagy egyéniségek megbecsüléséről – határon innen, ma...

Ki is volt valójában Feszty Árpád?

A mellékelt képről jól érzékelhető alakja, termete – ám ez csak a külső. Később, idősebb korában, (mai számítások szerint nem is ért meg magas kort, mindössze ötvennyolc esztendő) szakállasan is vonzó, karakteres alakja volt az akkori magyar művész-társadalomnak.

De hallgassuk meg leánya, az ugyancsak méltánytalanul mellőzött nagyszerű festőművész, Masa elbeszélését édesapjáról:

„Apám fekete, mozgékony, csupa ideg, mindig rohanni készülő feszültség. Szeme meleg sötétbarna, csillogó, szinte égetett, mint a parázs az állandó lelkesedéstől, vídamságtól. Csak akkor borult el, ha valami szomorút beszéltek előtte. Egészen csodá-

Feszty Árpád a Millenáris bandériumában

(A felvételek a szerző tulajdonából való reprodukciók)

latos volt, hogy milyen munkabíró, egészséges, szinte vad fizikumú, tomboló vidám temperamentuma volt, s az idegei mégis gyengék.

A szó szoros értelmében nem bírta elviselni, de még hallgatni sem azt, ami az élet szomorú oldala volt. Társaságban a legnagyobb jókedv közepette is halásápadt lett, ilyenkor ha evett, letette a villát, ha ivott, a poharat: s ha beszélt, nem tudta folytatni.

Megtörtént, hogy összeesett, le kellett fektetni s fellocsolni. Ez már nemcsak rossz szív, de gyenge idegrendszer jele.

Alakja karcsú, magas, de erős csontozatú, izmos, széles vállú. Kemény, vastag munkáskezei voltak. Karcsú magassága ellenére is mondhatnám tagbaszakadt, mint a nagycsontú emberek. És szinte olaszosan barna a szakállá színe. Egész megjelenésének összhatása barna, szinte fekete volt. Ez a dél-tiroli olasz vérkeveredéstől lehetett.”

Feszty Árpád a nála jóval idősebb Jászai Marival történt viharos szerelmi éve után rátalált igazi társára, Jókai Mór fogadott lányára, Jókai Rózára.

A történet hosszanti leírása pro és kontra túlmegy e téma sorain. Sokan, sokszor megírták, sokféleképpen.

A lélekben is rokon, nagyszerű két ember egymásra talált. Leánygyermekük született a már említett, ugyancsak festészeti tehetséggel megáldott Masa.

A Jókai- (igazából Jókay-t kellene írni, mert éppúgy nemesi család volt, mint a szintén Komárom környéki viszonylag fiatal nemes Feszty) –Feszty Szalon, a kiegyezés utáni pesti közéleti világ látogatott helye lett a Bajza utcában. E mór építészeti elemeket is tartalmazó villa homlokzatán szerepel csupán a két családi címer. Amúgy senki sem használta.

Azért közéleti világ, mert írók, költők, festők, szobrászok, cigányzenészek, zeneszerzők, ilyen-olyan politikusok is megfordultak ott. A névsort igen hosszú lenne felsorolni, kihagyás nélkül.

Bródy Sándortól Gárdonyi Gézánt át Herczeg Ferencig, Dankó Pistáig látogatók, visszajárók voltak ott sokan. Grófok, és miniszterek bukott miniszterek is.

Miért érdekes ez?

Afféle műhely, ötletház is kialakult. Az *Uj Idők*ben Ifj. Hegedüs Sándor ír visszaemlékezésében Feszty Árpádról, mint „A bohémek fejedelme”. Itt született meg az első magyar cykloráma ötlete, s itt a Honfoglalás megfestésének ötlete is.

Egyszer Malonyay Dezső – róla még szólunk – hallgatta Feszty Árpád terveit új képeiről, az iparművészetről, a magyar nép lelkében szunnyadó erőkről és arról, hogyan kellene mindezt fölhasználni a nemzet javára, és annyira elragadta őt Feszty előadása, hogy odament hozzá megölelte, és azt mondta neki: „Tudod, mikor beszélsz, a magyar pusztákon száguld veled az ember az őszerejű nép között, mikor pedig előadod terveidet, úgy érzi az ember, mintha egy óriás egy csillag tűzével akarna rágyújtani egy cigarettára!”

És Malonyaynak ez a hasonlata jellemző Fesztyre. Fantáziában, elképzelésben, tervezgetésben ő volt a legnagyobb. A kivitel már nem érdekelte annyira.

Nem volt egyedül az „ötletelésben”, mert apósa sarkalta a Körkép megalkotására...

Jó, hogy voltak, akikben volt hangyaszorgalom, kitartás, és az előbb említett Malonyay is ilyen férfiú volt. Az itteni ötletek nyomán, hogy tudniillik össze kell gyűjteni a magyarság viseleteit, szokásait, készítette arra, hogy megszületett *A magyar nép művészete* című sokkötetes örökbecsűsége.

Feszty beérte „annyival”, hogy a Körkép festéséhez eredeti, régi paraszti ruhába öltöztetett martosi modellekkel elevenítette meg a honfoglalás korának világát.

Ne feledjük, ez a kor volt a kiegyezés utáni „virágzó Magyarország” a maga sokszínű botladozásával együtt. Lelkes hozzá nem értők gondolkodtak a magyarság újjászületésén. A honi ipar és kereskedelem, az oktatás megreformálásán. Mindent a magyar népművészet kebelére tűzve.

A hamvában holt *Tulipán* – *mozgalom* lett volna zászlóvivője.

Valószínűleg az osztrák kereskedők és pénzemberek nem ilyen naivul gondolkoztak...

E korszakhoz fűződik egy másik hatalmas – immár „monarchikus” – mű létrejötte is, nevezetesen az *Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képen*. A huszonegy kötet mintegy tizenháromezer oldalon írja le a közép-európai birodalom tematizált világát. Számos kitűnő szerző, író, festő, grafikus alkotta meg.

*

A magyarok bejövételéről: amint említettük is neveződik Feszty körképnek, olykor csak Körképnek.

Nagyságában is kimagasló: kiterítve 15 méter magas és százhusz méter hosszú a vászon. A Rotunda átmérője 38 méter.

Sok kiválóság festette: a gyönyörű aransárga hegyoldalakat báró Mednyánszky László. Közreműködött még többek között a jászkapitány Vágó Pál, Pállya Celesztin, Zigler Károly, Barsy Adolf, Mihalik Dániel, Spányi Béla, Ujvári Ignác.

Fesztyé a lovak, a vezérek lovai lettek. Árpád vezér alakja maga Feszty Árpád. Feszty Árpádné – aki nem melleleg kiváló, tanult festőművész volt – a halottakat festette.

Három év alatt készült el. Nem tudták tartani a határidőt az alkotók, így veszteséges lett a vállalkozás. Maga a mű: siker.

Sok hányattatás, olykor a közeli megsemmisülés szélére kerülve, végül is lelkes, hozzáértő lengyel restaurátorcsapat munkája nyomán ma Ópusztaszeren teljességében látható, látogatható. Kelet-Közép-Európában egyedülálló látványosság. Több mint négymillióan látták eddig.

Ha csak ezt az egyetlen művet alkotta volna Feszty Árpád, neve akkor is a világra szóló magyarok sorába illik. Még ha a centenáriumon el is feledkeznek róla apróbetűs írók.

Felhasznált forrásmunkák

**Feszty Masáról* (A szerző) (Agria 2009. tél)

*Feszty Masa – Ijjas Antal: *Feszty Árpád élete és művészete*. Múzeumi Ismeretterjesztő Központi Propaganda Osztály, Budapest, 1966. Készült: 500 példányban.

*Feszty István: *A Feszty család története*. Komárom Megyei Honismereti Kiskönyvtár sorozat 21. kötetete, Tatabánya, 1989.

*Feszty Árpád: *Az én parasztjaim*. Budapest, 1897. Kiadó: Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság.

*Feszty Árpádné: *Akik elmentek...* Budapest, 1923., Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat.

*Feszty Árpádné: *A tegnap*. Budapest, 1924. Légrádi Nyomda és Könyvkiadó Rt.